

Проблеми оцінювання об'єктів товарознавчих досліджень у справах щодо публічних закупівель товарів в Україні під час воєнного стану

Ольга Донцова

головний судовий експерт, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4828-5450>, e-mail: olgadoncovan@ukr.net

Олег Михальський

завідувач сектору, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, e-mail: mix3103@ukr.net

Окреслено особливості призначення та проведення судово-товарознавчих експертиз з оцінювання об'єктів публічних закупівель у період дії воєнного стану.

Ключові слова: товари; публічні закупівлі; оцінювання.

Problems of Assessing Objects of Commodity Research in Cases Relating to Public Procurement of Goods in Ukraine During Martial State

Olga Dontsova, Oleh Mykhalskyi

The features of the appointment and conduct of forensic commodity examinations for the evaluation of public procurement objects during the period of martial law are outlined.

Keywords: goods; public procurement; evaluation.

Останнім часом для проведення численних експертиз з оцінювання об'єктів публічних закупівель, призначених правоохоронними органами, на вирішення експертів-товарознавців ставились запитання із визначення якості та вартості наданих на дослідження виробів за певних умов. Проблема вирішення цих питань полягає саме в ідентифікації продукції серійного виробництва з маркуванням іноземною мовою або виробів, виготовлених за індивідуальним замовленням без маркування з метою визначення їх ринкової вартості в певному регіоні, зокрема в зонах активних бойових дій. Алгоритм дослідження товарів публічних закупівель в Україні під час воєнного стану має свої особливості й відмінності від загальноприйнятих у товарознавстві способів і експертних прийомів під час отримання цінової інформації.

Після проведення аналізу досліджень і публікацій встановлено, що раніше практики судової товарознавчої експертизи досліджували товари з різних наукових позицій без урахування норм на період дії воєнного стану. Так, у 2016 р. експерти-практики розробили

методичні матеріали з встановлення показників якості товарів та відповідно їхньої ринкової вартості за вільними цінами, що сформувались на ринку по всій території України до введення виняткових норм і певних обмежень на період дії воєнного стану [1].

Публічні закупівлі у воєнний час стали однією з найбільш вразливих сфер використання бюджету [2]. Проведення публічних закупівель на час воєнного стану має законодавче врегулювання. Міністерство економіки України як уповноважений орган, який здійснює регулювання й реалізує державну політику у сфері закупівель, інформує, що з 19.10.2022 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», прийнята відповідно до пп. 3—7 розд. X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про

публічні закупівлі» (далі — *Закон про закупівлі*) [3].

Даною постановою визначено широкий перелік випадків, коли придбання замовником товарів, робіт і послуг може здійснюватися без застосування електронної системи закупівель (далі — *ЕСЗ*) шляхом укладання прямих договорів з подальшим розміщенням в ЕСЗ відповідних звітів про такі договори, а також інформації про внесення змін до договорів. Це стосується випадків, передбачених Законом про закупівлі для застосування переговорної процедури закупівлі, а також окремих закупівель для забезпечення невідкладних потреб, таких як заходи з мобілізації та цивільного захисту, будівництва, реконструкції, капітального ремонту й облаштування місць проживання внутрішньо переміщених і евакуйованих осіб, будівництва, реконструкції, капітального ремонту й облаштування захисних споруд цивільного захисту, зокрема подвійного призначення, найпростіших споруд, укриттів для забезпечення функціонування об'єктів критичної інфраструктури тощо. Також до винятків належать закупівлі, відомості щодо яких належать до інформації з обмеженим доступом або її розголошення під час дії правового режиму воєнного стану може нести загрозу національній безпеці та/або громадській безпеці й порядку, а також якщо замовник перебуває в районі проведення воєнних (бойових) дій на момент прийняття рішення про здійснення закупівлі або її здійснення тощо.

У разі виникнення й установлення правохоронцями порушень процедури публічних закупівель відповідно до даної постанови призначаються судові товарознавчі експертизи, зокрема, у разі безпідставного завищення очікуваної вартості, укладання прямих договорів без конкурентних торгів, поділу предмета закупівлі для обходу системи Prozorro й безконтрольної пролонгації договорів. Значна частина таких угод здійснюється без застосування електронної системи публічних закупівель, що унеможлиблює відповідний контроль [2, 4, 5].

На сучасному етапі під час виконання судових товарознавчих експертиз оцінювання об'єктів публічних закупівель у період

дії воєнного стану з метою визначення ринкової вартості товарів із практичного досвіду судовими експертами-товарознавцями встановлено, що при оцінюванні необхідно враховувати такі важливі показники формування закупівельних цін: сезонність; терміновість; специфічність попиту товару; умови прифронтової зони (блокування, підвищені ризики знищення майна, ризики для життя); доставка до приоб'єктного складу (зокрема, до місць будівництва захисних споруд).

На даний час проблемою з оцінювання товарів публічних закупівель у період дії воєнного стану з урахуванням ретроспективності є відсутність методик з визначення корегувальних коефіцієнтів за даними показниками. За таких обставин експерти-товарознавці виходять з даної ситуації шляхом листування з підприємствами-виробниками або підприємствами, які торгують аналогічними товарами, із зазначенням умов договору щодо закупівлі об'єктів дослідження й конкретної оцінної ситуації й отримання від них відповідних відповідей, які далі будуть ураховані для створення й оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи. Відповідно до ст. 20 закону України «Про судову експертизу»: «*Установи, організації та підприємства незалежно від форм власності зобов'язані надавати спеціалізованим установам та відомчим службам, що проводять судові експертизи, за їх запитом натурні зразки або каталоги своєї продукції, технічну документацію та іншу інформацію, необхідну для створення і оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи*» [6].

Усунути цю проблему допоможе розроблення методичних рекомендацій з оцінювання об'єктів товарознавчих досліджень у справах щодо публічних закупівель певних товарів та послуг під час дії воєнного стану в країні.

Перелік джерел посилання

1. Судова товарознавча експертиза. Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків, 2016. С. 246—301.

2. Л. Волошин. Закупівлі під час війни: слабкі місця системи та механізми контролю. *Держава, бюджет* : вебсайт. 03.10.2025 р. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/239457_zakupvl-pd-chas-vyni-slabk-mstsya-sistemi-ta-mekhanzmi-kontrolyu. (дата звернення: 08.04.2026).
3. Роз'яснення щодо особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану від МЕРТУ. *Мінекономіки*. 21.10.2022 р. PROZORRO. Інфобокс : вебсайт. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/roz-yasnennya-shchodo-osoblivostey-zdiysnennya-publichnih-zakupivel-na-period-diji-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu-vid-mertu> (дата звернення 08.04.2026).
4. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: затв. постанов. КМУ від 12.10.2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.04.2026).
5. Про публічні закупівлі : Закон України від 31.10.2025 р. № 922-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n1472> (дата звернення 08.04.2026).
6. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 08.04.2026).